

LUNDS
UNIVERSITET

BESLUT

2020-02-06

Dnr V 2019/1809

Region Skåne

Rektor

Yttrande över remiss: Det öppna Skåne 2030 – Skånes regionala utvecklingsstrategi (ert diarienummer 1800897)

Lunds universitet har beretts möjlighet att inkomma med yttrande över rubricerat förslag.

Sammanfattning

- Positivt med gemensam strategi för Skåne med högt satt ambitionsnivå, dock ger strategin inte stöd för vägval som behöver göras
- Dokumentet har ett språkbruk som kan förvirra och dölja roller och ansvar hos olika aktörer
- Visionen behöver tydliggöra de utmaningar som Skåne står inför
- Lärosätens roll inom utbildning, forskning, innovation och samverkan behöver tydligare lyftas fram

Inledning

Inledningsvis vill Lunds universitet konstatera att universitetet ser Region Skåne och andra aktörer i Skåne som naturliga och prioriterade samarbetspartners samt framgent ämnar fortsätta att utveckla dessa samarbeten.

Vid framtagandet av den regionala utvecklingsstrategin 2014 lämnade Lunds universitet ett gemensamt remissvar med övriga lärosäten inom Skåne och Blekinge, delar av Lärosäten Syd-samarbetet.

De målsättningar som identifieras i utvecklingsstrategin rymmer huvudsakligen alla väsentliga framtidsfrågor och är väl valda. Det är svårt att inte tycka om visionen för *Det öppna Skåne 2030* som börjar med skrivningen ”Öppet i sinnet, öppet för alla och med varierat landskap. Vi välkomnar nya människor och nya influenser. Vi är porten till Sverige och uti världen.”. Samtidigt är det ett dokument som skulle må bra av att förbättras och förfinas. Det är även viktigt att följa upp strategin med handlingsplaner för att kunna åstadkomma förändring.

Detta yttrande har en bilaga med kommentarer som fram för allt främst kan förbättra avsnittet om miljö och hållbarhet som har lämnats av Centrum för miljö- och klimatforskning vid Lunds universitet.

Allmänna synpunkter

Det är inte svårt att ta till sig alla mål och visioner som radas upp – det öppna Skåne där alla trivs och som är attraktivt. Det är oerhört höga ambitioner. Samtidigt

är resurserna begränsade och därmed måste vägval göras hela tiden, strategin ger inte stöd för det. Vilka utmaningar är särskilt angelägna att ta hand om? Vad ska prioriteras om inte allt kan genomföras? Vad väljs bort? Här kan en viss återhållsamhet i entusiasmen vara på sin plats, liksom skrivelser som kan ge vägledning vid prioriteringar och vad man uppfattar som mindre relevant att lyfta fram under de kommande åren.

Begreppen "vi" och "våra" hanteras olika i dokumentet. Ibland avses regionens invånare, ibland närmast regionledningen och ibland något annat. Språkbruket kan uppfattas som förvirrande och dölja de roller och ansvar som de olika aktörerna har.

Lärosätenas roll i strategin är försumbar, relationerna till lärosätena som regional aktör bör vårdas på samma sätt som relationerna till näringslivet som nämns specifikt. Att Skåne har ett starkt universitet som är topp 100-rankat på global nivå inom olika sektorer ses inte som den tillgång det innebär för hela Skåne. Den ensidiga fokuseringen på ESS och MAX IV, som är återkommande i flera avsnitt, innebär också en onödig inskränkning i fråga om vilken roll Lunds universitet spelar och vad som gör universitetet värdefullt i regionen och för dess invånare. Som det mest kompletta lärosätet i landet har Lunds universitet betydligt mer ledande forskning och utbildning än bara inom materialvetenskap och Life Science, vilket inte synliggörs i texten.

Det vore önskvärt att samla alla utmaningar i ett kapitel. I förordet nämns några som särskilt angelägna, i bakgrunden till varje kapitel finns fler men sammantaget så kopplar inte dessa tydligt till visionerna och målen om det öppna Skåne. I förlängning av detta saknas också några utmaningar och det är oklart om dessa är nedprioriterade eller om de inte uppfattas som viktiga utmaningar. Exempel på utmaningar är:

- Bristande säkerhet (här saknas till exempel Polisen och SÄPO som aktörer)
- Stigande främlingsfientlighet som kan komma att påverka talangattraktion, konkurrenskraft och tillväxt
- Fokus ligger till stor del i Stockholm vilket medför att Skåne ständigt nedprioriteras
- Det tudelade Skåne få en tydligare plats som en utmaning
- Vidare saknas den starka fragmentering som Skåne har som en utmaning – Skånes kanske största utmaning är att motverka polarisering mellan olika aktörer där man borde ha ett arbete som istället håller aktörerna samman.

Det finns även andra utmaningar som kan vara av vikt att nämnas, så som till exempel elförsörjningsproblematiken, E6:ans dimensionering samt annan bristfällig infrastruktur som bland annat påverkar kollektivtrafik.

Specifika synpunkter

Skåne ska erbjuda framtidstro och livskvalitet

Det livslånga lärandet har sin grund i förskola, grundskola och gymnasium. Att dessa utbildningsinstanser håller en hög kvalitet och tillvaratar sitt kompensatoriska uppdrag är av största vikt för att visionen ska förverkligas inom många av de andra målområdena. Att detta fungerar är av yttersta vikt för att kunna attrahera de dolda talangerna som finns i regionen.

Utbildning är också avgörande för skåningarnas hälsa och för att kunna stärka individens egen kraft och frihet, vilket inte framgår med all tydlighet i de skrivningar som nu ligger.

Kulturen lyfts glädjande som en viktig del för Skånes attraktivitet, inte minst mot bakgrund av den försvårade situationen för kulturen i Skåne de senaste åren genom neddragningar av kultursatsningar både från Region Skåne och flera kommuner. Här anas en tydlig prioritering att vända denna tendens, vilket kunde varit ännu tydligare, och de urholkade offentliga kulturanslagen kunde också nämnas som en bakgrundsfaktor och utmaning – kulturen är en avgörande sektor för att skapa en attraktivitet för Skåne och drar man ned på kulturen sänks attraktiviteten.

Skåne ska vara en hållbar tillväxtmotor

Det finns en ambition att näringslivet ska ges stöd för att kunna utveckla tillväxt och ge produktivitet. Även lärosätena är viktiga för detta – genom kompetensförsörjning och excellent forskning som bland annat ger upphov till innovationer. Därför måste även lärosätena vårdas och det måste skapas en miljö där de kan utvecklas. Lärosätena nämns som en samlad punkt, men dess lyskraft för attraktivitet och kompetens, två områden som nämns som särskilt viktiga, betonas inte, inte heller hur man ska värna lärosätena att bibehålla sin förmåga till kompetensförsörjning och forskningsexcellens.

Skåne har under lång tid kännetecknats av innovationer inom en mängd områden och denna bredd är viktigt att vidmakthålla. För detta krävs inte bara tillämpad forskning utan även grundforskning, liksom utbildningarna också kräver bildning och inte enbart yrkesutbildning.

I arbetet med en förbättrad och mer jämlik hälsa finns det en mycket stor befintlig kunskap samt kunskapsutveckling inom den statliga universitetssektorn. Här skulle idéer om hur framför allt hälso- och sjukvården och lärosätena ska samverka för att få ett tydligt uppdrag vara en effektiv katalysator för att uppnå målsättningen.

Skåne ska stärka mångfalden av goda livsmiljöer

I visionen redovisas att Skåne är platsen där människor mår bra, alla har lika möjligheter och är delaktiga samt har livskvalitet och trygghet. Beskrivningen är dock inte helt rättvisande, då Skåne är ett tudelat landskap med allt från Skånes flerkärniga ortstrukturer till glesbygd i nordost och öster. Den geografiska ojämlikheten har olika utmaningar och behov vad gäller utbildningsnivå, tillväxtpöjligheter och innovationsstrukturer. Visionen skulle må bra av att belysa detta ytterligare.

Skåne ska ha en frisk miljö och en hållbar resursanvändning

Denna målsättning har särskilt behandlats av Naturvetenskapliga fakulteten. Se bilaga.

Skåne ska ställa om för att klara välfärden

Digitalisering ses i visionen som ett huvudalternativ för att klara välfärden, även om det nämns att alla kanske inte kan eller vill använda digitala verktyg. Huvudalternativet rymmer därför ett visst mått av risktagande. Det trycks även mycket på individens eget ansvarstagande för sin hälsa vilket tyvärr inte rimmar väl med de ökande ohälsotal som redovisas, inte minst bland unga. Ska detta tolkas

som att under kommande decennium ska dessa ohälsotal vända genom ökat individuellt ansvarstagande framstår det inte som omedelbart trovärdigt, åtminstone inte utan stora kommunikationsinsatser för delar av befolkningen.

Skåne ska vara globalt attraktivt

Lunds universitet anser att visionen skulle må bra av att tydligare framhålla vikten av Skåne som en attraktiv global aktör. Genom samverkan med Köpenhamn och runt Öresund kan Skåne bli den globala spjutspetsen i Sverige och Skandinaviens motor, men tyvärr präglas visionen mer av problematiseringen med Öresundssamverkan samt gränsproblematik.

Beslut

Beslut om att avge detta yttrande har fattats av undertecknad rektor i närvaro av stf förvaltningschef Cecilia Billgren efter hörande av representant för Lunds universitets studentkårer och efter föredragning av utredare Erika Söderstjerna. I beredningen har även projektledare Sara Virkelyst deltagit.

Torbjörn von Schantz

Erika Söderstjerna
(Avdelning Planering)

Centrum för miljö- och klimatforskning
Marianne Hall, forskningskoordinator

Yttrande över remiss Det öppna Skåne 2030

CEC välkomnar möjligheten att kommentera på Skånes regionala utvecklingsstrategi. Våra kommentarer har främst fokuserats på avsnittet ”Skåne ska ha en frisk miljö och en hållbar resursanvändning”. Vi inleder med generella reflektioner om dokumentet i stort respektive det aktuella kapitlet, vilket därefter följs av mer specifika kommentarer och förslag.

Dokumentet Det öppna Skåne 2030 beskriver målsättningar och tillgängliga verktyg, men ger inga konkreta policyförslag, det vill säga det beskriver vad man vill uppnå men tydliggör inte hur det ska gå till att ta sig dit. Det finns förstås många och långa tankegångar bakom ordalydelseerna, men vi saknar likväl några övergripande teman och diskussioner:

Dokumentet benämns *utvecklingsstrategi*, men den absoluta merparten av dokumentet behandlar *visionen* av det öppna Skåne och målsättningar, snarare än genomförandet. Detta blir inte minst tydligt då delarna Genomförande och Uppföljning behandlas på ett uppslag vardera, där man på flera ställen hänvisar till *visionen* om det öppna Skåne vilket vi tolkar som de tidigare avsnitten i dokumentet, men därutöver främst nöjer sig med att lista övriga styrdokument, aktörer, plattformar och verktyg. Vi saknar därmed en tydlighet i hur detta är ett strategidokument snarare än ett visionsdokument, och hur det ska kunna användas ”som utgångspunkt när styrdokument beslutas och samarbetsprojekt inleds” (sidan 43). Det är inte heller tydligt hur detta dokument förhåller sig till den regionplan som skall tas fram enligt den nya Plan- och bygglagen som trädde i kraft 1 januari 2019.

Kopplat till ovanstående saknar vi konkretiseringar av vad man menar med vissa begrepp. Dokumentet förutsätter att man skall ha ett ”öppet Skåne”, men vad betyder detta ”öppna” egentligen i praktiken, öppet för vem och vad? Likande problematik gäller för begreppet ”långsiktig hållbar markanvändning”, som också saknar en konkretisering av vad det är, eller hur man kan komma fram till vad det är, eller hur man kan föra en diskussion om vad det är. Frågan aktualiseras till exempel i följande mening: ”Det ska säkra friska skogar och produktiv åkermark, som har lika stor betydelse för näringar i regionen som för friluftsliv, rekreation och vår kulturmiljö” Vad innebär ”lika stor”, och hur skall/kan situationen förbättras av Region Skåne? Man skall vidare agera proaktivt och ansvarsfullt. Orden

proaktiv och ansvarsfullt används flera gånger i rapporten utan att konkretisera vad det betyder för regionen förutom att man lite senare säger att det skall ”främja en bättre folkhälsa, ökad livskvalitet, hållbar energiförsörjning samt en hållbar livsstil. Vi ska bidra till regionala och nationella miljömål.”

Vi saknar även en direkt analys av hur målsättningarna i de olika delarna av dokumentet eventuellt kan vara motsägande mot varandra, och att man identifierar och på något sätt problematiserar eventuella målkonflikter eller diskuterar optimeringsmöjligheter, det vill säga hur man kan kombinera olika mål för att ge en hållbar(-are) helhet. I relation till den första målsättningen i kapitlet om hållbar resursanvändning (sidan 30) skriver man att ”Vi ska i högre grad analysera konsekvenser för klimatet när beslut fattas om regionens utveckling och synliggöra alternativa vägval.” Detta är en början till en sådan diskussion, men vi efterlyser en diskussion som spänner över samtliga avsnitt i strategin.

En ytterligare väg för att komma åt att diskutera målkonflikter och optimeringsmöjligheter är att ta perspektiven planering på landskapsnivån och stadsplanering, perspektiv som vi också till stor del saknar. I de perspektiven får man även möjlighet att sätta olika utmaningar i relation till varandra, till exempel att synliggöra och adressera transportsektorns och jordbrukets särskilt stora utmaningar när det kommer till utsläppsminskningar, något som inte tydliggörs i dokumentet så som det är skrivet nu.

Utöver dessa mer generella kommentarer har vi ett antal kortare inspel:

Sidan 29:

- I rubriken och ingressen talas om "frisk miljö och effektiv resursanvändning", vi saknar produktionsaspekten (jord- och skogsbruket, industrin). Även cirkularitet?
- I ingressen nämns även att man inte ska orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser, och frågan nämns även i rutan med ”Utvecklingstrender” i samband med utsläpp av växthusgaser kopplade till konsumtion. Detta perspektiv skulle med fördel kunna lyftas även under målsättningarna. Även en diskussion av det omvända förhållandet skulle vara välkommen, det vill säga, att när man diskuterar regionala mål och bidrag till att Skåne blir klimatneutralt och hållbart även beaktar aspekten att man är inbäddad i ett större system som i sig kanske inte är klimatneutralt och hållbart. Så länge Skåne beror av input från andra delar av Sverige och världen är man också beroende av hur klimatneutrala och hållbara de är, ett perspektiv som på något sätt skulle behöva inkluderas i diskussionen.
- "Det ska säkra friska skogar och produktiv åkermark, som har lika stor betydelse för näringar i regionen som för friluftsliv, rekreation och vår kulturmiljö." - borde även biologisk mångfald och ekologiska värden inkluderas? (multifunktionell i balans)?
- "Vi ska agera..." - lägg till ekosystem, biologisk mångfald, ekosystemtjänster, ... att "bidra till miljömål" skulle kunna betyda olika ambitionsnivåer.

- (Rutan) första punkten, förtydliga "... NEGATIV påverkan på ekosystemen..."
- (Rutan) tredje punkten, är det "Havsområden, sjöar och vattendrag" som har miljöpåverkan eller påverkas dessa vattenmiljöer?
- (Rutan) sista punkten, nämner "kvävedioxider" men man menar "kväveoxider" (NOx)?
- (Rutan) förslag på trend att lägga till : Ökande användning och utsläpp av olika kemikalier som orsakar blandningseffekter inuti både människor och djur med okända konsekvenser

Målsättning 1, sid 30:

- "Fossila växthusgaser" nämns flera gånger, men bör snarare referera endast till "växthusgaser", då även netto utsläpp av biogena växthusgaser bidrar till klimatförändringarna.
- Lägga till investeringar som ska ligga i linje med klimatomställningen?
- Beteenden och beteendeförändringar finns inte med som en del av vad man bör adressera, utan detta kommer i nästa avsnitt. Detta är en problematisk uppdelning då tex förändrat beteende trycker på teknikförändring.

Målsättning 2, sid 30:

- Sista meningen tar bara upp mångfald av ekosystem men man borde även ha med genetisk mångfald, och artmångfald och möjligheter för dem att överleva på lång sikt.
- Redundant mening? "Skåne ska arbeta för att skapa ett helhetsperspektiv inom hållbar mark- och vattenanvändning."
- Målsättningen skulle kunna göras mer konkret genom att inkludera en skrivning av typen "Vi ska i högre grad (alt. stor grad) analysera konsekvenser för ekosystemen och ekosystemtjänster när beslut fattas om regionens utveckling och synliggöra alternativa vägval."

Målsättning 3, sid 31:

- Lite oklar formulering: "Vattnet ska ges möjlighet att passera flera ekosystem innan det når havet, till exempel genom våtmarker och vattendrag." Svårt för vattnet att nå havet utan att rinna i ett vattendrag, tänker man på städernas rör? Är det i landskapet man menar så menar man fler våtmarker och meandrade, längre vattendrag?
- Sista meningen i målet är ungefär samma som de första i måltextern, här finns utrymme för att lägga till lite mer om klimatanpassning (hetta, torka översvämningar etc.)

Målsättning 4, sid 31:

- Här nämns minskade utsläpp med mera, men vi saknar en skrivelse om minskad användning.